

гл. ас. д-р ВАЛЕНТИНА АЛЕКСАНДРОВА

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“, БЛАГОЕВГРАД

НОВИЯТ ДАНЪК ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПРЕМИИ – ПРАВНА ХАРАКТЕРИСТИКА

THE NEW TAX ON THE INSURANCE PREMIUMS – LEGAL CHARACTERISTICS

Chief Assistant Prof. Dr. VALENTINA ALEXANDROVA

SOUTH-WEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI”, BLAGOEVGRAD

Abstract: The adopting of the Law on the Tax on Insurance Premiums does not change the existing order of taxation of the insurers' profits according to the Law on Corporate Income Tax. In our legislation by far, the taxation on insurance contracts was governed by the Law on VAT and such services have been exempt from taxation since there is a ban on the taxation of insurance services with value added tax under the provisions of Art. 401 of Directive 2006/112/EU from 28th Nov. 2006 referring to the general plan of VAT. Based on our legal analysis of the Tax on IP, we have defined it as: indirect, monophasic, single, selective, monthly, republican tax, on insurance services guaranteeing risks on the territory of Republic of Bulgaria.

Key words: Tax on Insurance Premiums; Subject to taxation; Taxable (tax liable) persons; Chargeability; Tax base; Tax rate; Tax period; Administrative and penal provisions.

От 01.01.2011 г. е в сила публикуваният в ДВ бр.86 от 2 ноември 2010 г., Закон за данък върху застрахователните премии. От една страна приемането му е в резултат на политиката на търсене на нови данъчни приходи от страна на правителството, а от друга в доста държави-членки на ЕС съществува подобно облагане и то не е в противоречие с европейското законодателство за облагане на застрахователните и пре застрахователните договори. В 18 от 26 държави членки, без Република България, съществува данък върху застрахователните премии.

С приемането на този закон не се променя съществуващия ред на данъчно облагане на печалбата на застрахователите съгласно Закона за корпоративното подоходно облагане. В досегашното ни законодателство облагането на застрахователните договори, бе уредено в ЗДДС, като според същия закон тези услуги представляваха освободени доставки, тъй като е налице забрана за облагане на застрахователните услуги с данък върху добавената стойност съобразно раз

поредбата на чл. 401 от Директива 2006/112/ЕО от 28 ноември 2006 г. относно общата система на данъка върху добавената стойност. Новият данък върху застрахователните премии, макар и да е косвен данък, защото начисленият данък се включва еднократно в крайната цена на застрахователната услуга, се различава от данъка върху добавената стойност. Основната разлика е, че данъкът върху застрахователните премии е еднофазен данък, за разлика от ДДС, който е многофазен. Данъкът върху застрахователните премии е: косвен, еднофазен, еднократен, селективен, месечен, републикански данък върху застрахователни услуги гарантиращи рискове на територията на Република България.

Обект на облагане с този данък са застрахователните премии¹ по обла-

¹ Застрахователна премия е договорената сума в застрахователен договор, която се заплаща на застрахователя като цена срещу поетите от него рискове за срока на действие на застрахователния договор. Не се смятат за част от застрахователната премия платените на застрахователя лихви и неустойки, които имат обезщетителен характер.

гаеми застрахователни договори, рисковете по които са поети от застрахователи. Според закона, облагаем застрахователен договор е всеки застрахователен договор, по който застрахователната премия не е освободена от облагане с данък и при който Република България е държавата членка, където е разположен рискът. Законът изрично определя по кои застрахователни договори застрахователните премии са освободени от облагане:

- договори за презастраховане¹ и ретроцесия²;

- договорите: Застраховка "Живот" и рента; Женитбена и детска застраховка; Застраховка "Живот", свързана с инвестиционен фонд; Постоянна здравна застраховка; Изкупуване на капитал (това е застраховка за определен срок, при която срещу получаване на премия застрахователят изплаща договорена сума при изтичане на срока); Допълнителна застраховка (това е застраховка, осигуряваща допълнителни застрахователни покрития, включващи което и да е или комбинация от:

- смърт вследствие на злополука;
- трайно загубена или намалена работоспособност или определени вид и степен на увреждане вследствие на злополука;
- трайно загубена или намалена работоспособност или определени вид и степен на увреждане вследствие на заболяване;
- временна неработоспособност вследствие на злополука; временна нера-

ботоспособност вследствие на заболяване;

- невъзможност за упражняване на професия или занаят вследствие на телесно увреждане;

- хоспитализация; тежки заболявания; медицински разходи;

- договорите за застраховки на товари по време на международен превоз когато началната или крайната точка на превоза е извън територията на Република България. Товарите включват стоки, багаж и др. Застраховката касае щета или загуба, нанесена на товари по време на превоз, без оглед на вида на транспорта.

- договорите за застраховки на: Летателни апарати; Пловачки съдове (морски, речни и по езера и канали); Гражданска отговорност, свързана с притежаването и използването на летателни апарати; Гражданска отговорност, свързана с притежаването и използването на пловачки съдове.

Основанието за изключване от облагане на животозастраховането е необходимостта от насърчаване развитието на здравното и пенсионното застраховане и данъчното облагане в другите държави членки на ЕС. Освобождаването от облагане на някои от посочените договори е свързано и с липсата на еднозначно тълкуване относно разположението на носителите на рисковете.

Данъчно задължени лица са следните три групи лица:

застрахователите³; данъчните представители⁴ - в случаите, когато такива са

¹ Договор за презастраховане е договор, по силата на който презастраховател по чл. 8, ал. 2 от Кодекса за застраховането или застраховател, действащ при условията на чл. 9, ал. 2, изречение първо от Кодекса за застраховането, е поел всички или част от рисковете, покрити от застраховател или друг презастраховател, срещу отстъпване на застрахователна премия.

² Договор за ретроцесия е договор, по силата на който са прехвърлени рисковете, поети по презастрахователен договор, към друг презастраховател или застраховател, който извършва активно презастраховане.

³ Застраховател е: акционерно дружество, кооперация, както и застраховател от трета държава чрез клон, регистриран по Търговския закон, получили лиценз при условията и по реда на този кодекс; застраховател от друга държава членка при условията на правото на установяване или на свободата на предоставяне на услуги.

⁴ Данъчен представител на застрахователя може да бъде само дееспособно физическо лице с постоянен адрес в страната или постоянно пребиваващо, или местно юридическо лице, което не е в процедура по ликвидация и не е обявено в несъстоятелност и няма изискуеми и неизплатени данъчни задължения и задължения за осигурителни вноски,

определени по реда на чл. 19 от ЗДЗП; поемащият застраховател в случаите на прехвърляне на застрахователен портфейл¹ при условията и по реда на Кодекса за застраховането. Когато поемащият застраховател е застраховател, работещ при условията на свободата на предоставяне на услуги, и е определил свой данъчен представител, данъчно задължено лице е данъчният представител.

Данъчна основа: това е застрахователната премия, получена от застрахователя по облагаем застрахователен договор. При разсрочено плащане на застрахователната премия данъчната основа е получената от застрахователя част от застрахователната премия.

Данъчната основа се преобразува като:

1. се увеличава с възстановените бонуси и отстъпки² на застрахователя по облагаем застрахователен договор.

2. се намалява с включените в застрахователната премия суми за:

- Гаранционния фонд³;

събирани от Националната агенция за приходите. Данъчният представител отговаря солидарно и неограничено за задълженията на застрахователя, който представлява. Регистрацията на данъчния представител, а в случаите, когато не е определен данъчен представител - на застрахователя работещ при условията на свободата на предоставяне на услуги, се извършва по реда на чл. 82 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс в компетентната ТД на НАП по чл. 8 от същия кодекс въз основа на подадена данъчна декларация.

¹ В застрахователния портфейл се включват сключените от застрахователя договори по отделен вид застраховка и тъй като всички права и задължения по тях, включително и активите за покритие на техническите резерви, преминават върху поемащия застраховател - чл. 111, ал. 4 КЗ, то данъчно задължено лице по отношение на тези застрахователни договори става поемащият застраховател или данъчният представител на поемащия застраховател, ако е упълномощен такъв. Той поема отговорността за деклариране на преминалите при прехвърлянето на застрахователни портфейли застрахователни премии, ако те са предмет на закона.

² Бонуси и отстъпки са възстановените бонуси и отстъпки на застрахователя, които са предоставени от него на застрахования при сключване на застрахователния договор като намаление на застрахователната премия и които са получени или прихванати от застрахователя поради несбъждане на условията, при които са предоставени.

- Фонда за обезпечаване на застрахователни вземания⁴;

- Държавен фонд "Земеделие"⁵.

В данъчната основа не се включват предоставените бонуси и отстъпки от застрахователната премия, когато се предоставят на застрахования с плащането на застрахователната премия. Разликата между бонус и отстъпка се състои в това, че бонусът представлява допълнителна услуга или допълнително застрахователно покритие, което застрахователят предоставя на застрахования безплатно, докато отстъпката представлява процент от застрахователната премия, с който се намалява нейният размер. Бонусите и от

³ Съгласно чл. 287 КЗ всички застрахователи, предлагащи задължителна застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите и/или задължителна застраховка "Злополука" на пътниците в Република България посредством установяване или при условията на свободата на предоставяне на услуги, правят вноски във фонда в размер, определен съгласно този кодекс. Минималният размер на разполагаемите средства във фонда е 3 000 000 лв. Средствата на фонда се набират от:

- вноски на застрахователите, които се определят въз основа на сключените задължителни застраховки "Гражданска отговорност" на автомобилистите и сключените задължителни застраховки "Злополука" на пътниците, включително граничните застраховки по чл. 259, ал. 2 от КЗ;

- допълнителни вноски на застрахователите по чл. 290, ал. 2, т. 7 от КЗ;

- глоби и имуществени санкции по чл. 315 и петдесет на сто от имуществените санкции по чл. 317а, ал. 4 от КЗ;

- приходи от инвестиране на средствата на фонда;

- други източници, незабранени със закон.

Комисията по предложение на Съвета на фонда или по своя инициатива определя размера на вноските и срока за извършване на вноските. Годишните вноски на застрахователите се отчитат като разходи и са част от застрахователната премия. Вноската се посочва на отделен ред в застрахователната полица или в застрахователния договор.

⁴ Обезпечителният фонд е обособена сметка, управлявана от органите на Гаранционния фонд по чл. 287 от КЗ, които се подпомагат в тази си дейност от администрацията на Гаранционния фонд.

⁵ Това е премиения приход на ДФЗ в размер 4 на сто по застраховки на земеделските култури, животни, машини, сгради, съоръжения и друго имущество, както и други дълготрайни активи на земеделските производители.

стъпките не са задължителни елементи на застрахователната премия и обичайно те се обвързват със събдването на условие, което води до намаляване на риска - например ненастъпване на щета или поемане на самоучастие от застраховани¹. Когато застрахователната премия или част от нея е получена в чуждестранна валута, съответно бонусите и отстъпките са възстановени в чуждестранна валута, данъчната основа се определя на базата на левовата равностойност на тази валута по курса, обявен от БНБ, към датата на възникване на данъчното събитие.

Изискуемост на данъка - данъкът става изискуем на датата на възникване на данъчното събитие, т.е. получаването на застрахователна премия от застраховател по сключен облагаем застрахователен договор. При разсрочено плащане на застрахователната премия всяко получаване на част от застрахователната премия се смята за отделно данъчно събитие. Данъчното събитие възниква на датата, на която застрахователят получава застрахователната премия.

Данъчна основа - това е застрахователната премия, получена от застрахователя по облагаем застрахователен договор. При разсрочено плащане на застрахователната премия данъчната основа е получената от застрахователя част от застрахователната премия.

Данъчната основа се преобразува като се увеличава с възстановените бонуси и отстъпки на застрахователя по облагаем застрахователен договор и се намалява с включените в застрахователната премия суми за Гаранционния фонд, Фонда за обезпечаване на застрахователни вземания и Държавен фонд "Земеделие".

В данъчната основа не се включват предоставените бонуси и отстъпки от застрахователната премия, когато се предоставят на застрахования с

плащането на застрахователната премия. Намаление то на данъчната основа се налага, за да не се начислява данък върху събираните парафискални такси от застрахователите

П. Голева дава следната формула за определяне на данъчната основа:

Данъчна основа = брутна премия – парафискални такси - бонуси и отстъпки²

Когато застрахователната премия или част от нея е получена в чуждестранна валута, съответно бонусите и отстъпките са възстановени в чуждестранна валута, данъчната основа се определя на базата на левовата равностойност на тази валута по курса, обявен от Българската родна банка, към датата на възникване на данъчното събитие.

Данъчна ставка и размер на данъка - данъчната ставка е 2 на сто. Размерът на данъка се определя, като данъчната основа се умножи по данъчната ставка. Данъкът задължително се посочва в застрахователния договор отделно от дължимата застрахователна премия и от общо дължимата на застрахователя сума. Дължимият данък за данъчния период е разликата между общата сума на данъка, който е изискуем от застрахователя за данъчния период, и общата сума на данъка върху върнатите застрахователни премии през този данъчен период. Общата сума на данъка върху върнатите застрахователни премии през данъчния период се определя, като сумата на вече обложените застрахователни премии, които са върнати през този данъчен период, се умножи по данъчната ставка. Когато общата сума на данъка върху върнатите застрахователни премии през данъчния период превишава общата сума на данъка, който е изискуем от застрахователя за този данъчен период, превишението се приспада последователно от дължимия данък за следващите данъчни периоди. Връщане на застрахователни премии би могло да настъпи при предсрочно прекратяване на застрахо-

¹ Виж по-подробно Голева, П., http://www.trudipravo.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=1191:epifp201011&catid=39:epifin&Itemid=52

² Пак там

вателния договор за имуществено застраховане или в случаите на надзастраховане.

Ако бонусът или отстъпката бъдат възстановени на застрахователя от застрахования и се дължи увеличена застрахователна премия, възниква задължение за плащане на данък върху възстановената част в деня на получаването или прихващането на бонусите или отстъпките от застрахователя. В този случай застрахователят начислява данък върху размера на увеличението на застрахователната премия

Данъчен период - данъчният период за определяне на дължимия данък е календарният месец.

Деклариране и внасяне на данъка: данъчно задължените лица – застрахователите, данъчните представители и поемателите при прехвърляне на застрахователен портфейл - декларират данъка на тримесечия и внасят данъка ежемесечно. Данъчно задължените лица подават данъчна декларация по образец, утвърден със заповед на министъра на финансите и обнародван в "Държавен вестник", за предходното календарно тримесечие в срок до края на месеца, следващ тримесечието, а именно:

- за периода от 1 януари до 31 март;
- за периода от 1 април до 30 юни;
- за периода от 1 юли до 30 септември;
- за периода от 1 октомври до 31 декември.

Данъчните представители и застрахователите, работещи при условията на свободата на предоставяне на услуги, в случаите, когато не са определили данъчен представител, подават еднократно и данъчна декларация по образец за първия данъчен период, за който се дължи данък, в срок до края на следващия месец. Данъчните декларации се подават в ТД на НАП по регистрация на данъчно задълженото лице.

Данъкът се внася до края на следващия месец. Дължимият за съответния месец данък се определя като разликата между изискуемия данък и сумата на дъл-

жимия данък върху върнати премии. Ако за даден данъчен период сумата на данъка върху върнатите премии е по-голяма, превишението се приспада от данъка за следващи периоди.

При връщане на вече обложена застрахователна премия или на част от нея застрахователят възстановява на застрахования и данъка. Размерът на данъка, подлежащ на възстановяване се определя, като подлежащата на връщане застрахователна премия се умножи по данъчната ставка. Данъкът, подлежащ на възстановяване, се възстановява едновременно с връщането на застрахователната премия или на частта от нея.

За невнесения в срок дължим данък се дължи лихва съгласно Закона за лихвите върху данъци, такси и други подобни държавни вземания.

Допуснати грешки в подадени данъчни декларации се коригират по реда, предвиден в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс.

Счетоводно отчитане на данъка – получената сума от застрахования, представляваща данъка по сключен застрахователен договор, се отчита счетоводно при застрахователя като увеличение на паричните средства и задължение към бюджета. Посочената сума не представлява приход за застрахователя, защото същата не отговаря на изискванията за признаване на приход съгласно Междупароен счетоводен стандарт (МСС) 18 „Приходи“¹.

Административнонаказателни разпоредби – данъчно задължено лице, което не подаде декларация в срок, не посочи или невярно посочи данни или обстоятелства, водещи до определяне на дължимия данък в по-малък размер, се наказва с глоба – за физическите лица, или с имуществена санкция – за юридическите лица, в размер от 500 до 2000 лв. Застраховател, който не посочи данъка в застрахователния договор отделно от дължимата застрахователна премия и от общо дължимата на застрахователя сума, се наказва с имуществена санкция в размер от 500 до

2000 лв. При повторност на нарушенията размерът на имуществената санкция е двоен.

Актовете за установяване на нарушенията се съставят от органите на Националната агенция за приходите, а наказателните постановления се издават от изпълнителния директор на Националната агенция за приходите или от оправомощено от него длъжностно лице по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Голева, Поля - За новия данък върху застрахователните премии, Сп. "Финанси и право", бр. 8, 2010 г.
2. Директива 2006/112/ЕО от 28 ноември 2006 г. относно общата система на данъка върху добавената стойност;
3. Иванов, Росен - "Закон за данък върху застрахователните премии" Публикувано в правно-информационна система Сиела;
4. http://www.trudipravo.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=1191:epifp201011&catid=39:epifin&Itemid

¹ Виж Указание № УК-6 от 29.12.2010 г. на МФ относно: прилагането на закона за данък върху застрахователните премии. Съгласно него в конкретната ситуация застрахователят събира сумата за данък от името на трета страна (държавата), в резултат на което не се увеличава собствения му капитал и следователно не е налице основание за признаване на приход.